

Aan Provinciale Staten

DATUM	02/02/21	NUMMER PS	Voegt de griffie toe
DOMEIN	SLO	COMMISSIE	BEM
STELLER	Michiel Linskens	TELEFOONNUMMER	06-21124704
NUMMER	821F2A15	PORTEFEUILLEHOUDER	Strijk

Onderwerp Statenbrief:

Voorstel structureel beleid opvolging MKB-familiebedrijven en andere MKB-bedrijven

Voorgestelde behandeling:

Ter informatie

Geachte dames en heren,

Essentie/ samenvatting

Onlangs zijn de definitieve resultaten en conclusies van de twee pilots over bedrijfsopvolging gepubliceerd. Deze kunt u terugvinden in bijlage 1 (eindrapportage MKB-bedrijfsopvolging Utrecht). Belangrijkste conclusies zijn dat het investeren in bewustwording bij ondernemers door de provincie Utrecht loont en dat het beschikbaar stellen van een voucher voor een adviseur de drempel verlaagt bij niet vermogende ondernemers om tot bedrijfsopvolging over te gaan. Voor bedrijfsopvolging onderzoeken we of er een bedrag van € 500.000,- gereserveerd kan worden, met een zeker revolverend karakter.

Inleiding

MKB-familiebedrijven en andere MKB-bedrijven zijn regionaal de motor voor welvaart, werkgelegenheid en innovatie. Velen van hen ondervinden aanzienlijk last van de coronacrisis, door fors tegenvallende omzet en onzekere markten. Niet alleen de lopende business is in gevaar, maar ook nieuwe investeringen staan onder druk¹. Juist door corona en door een mogelijk toegenomen schuldenlast en de ervaren stress in deze tijden van onzekerheid voor ondernemers, kan het voor de volgende generatie in een (familie)bedrijf een nog lastiger afweging zijn het bedrijf over te nemen.

Voorgeschiedenis: pilots rond opvolging MKB-familiebedrijven en andere MKB-bedrijven

In 2019 zijn we gestart met de uitvoering van twee pilots voor bedrijfsopvolging naar aanleiding van een initiatiefvoorstel 'Aandacht voor familiebedrijven' van het CDA. Dit initiatiefvoorstel is uitgedomd in een breed gedragen statenvoorstel (PS2018MME03, 12-01-2018) met het volgende besluit (na een amendement van GroenLinks, PS van 5 februari 2018): "Er moet beleid worden ontwikkeld om de opvolgingsproblematiek bij MKB-familiebedrijven en andere MKB-bedrijven te verminderen en daarvoor voor een periode van 3 jaar € 35.000,- per jaar te reserveren." In 2019 en 2020 zijn twee pilots uitgevoerd, waarin een aantal bedrijven is ondersteund bij hun opvolgingsvraagstuk. In deze pilots heeft de Hogeschool Utrecht onderzoek gedaan naar welke interventies effectief zijn bij het helpen van ondernemers bij opvolging en/of verkoop van hun bedrijf. Over de resultaten van de eerste pilot hebben wij u op 3 maart 2020 een statenbrief gestuurd (2020BEM23).

Wat leverden de pilots op?

In de afsluitende rapportage van beide pilots (MKB Bedrijfsopvolging Utrecht, een interventie pilotstudie 2019 & 2020, zie bijlage 1) worden onderstaande conclusies en aanbevelingen voor volgende stappen gegeven:

- Investeren in bewustwording bij ondernemers door provincie loont.
- Beschikbaar stellen van een voucher voor een adviseur verlaagt de drempel bij niet vermogende ondernemers om tot de bedrijfsopvolging over te gaan. Een adviseur kan ook helpen om gevoelige

¹ White paper publiek regiokrediet, Een nieuwe stimulans en financiële hulpmotor voor succesvolle familiebedrijven, Lysias advies, Melvin Könings en Roelof Balk, 6 juli 2020

privékwesties aan de orde te stellen, zoals wie van de kinderen het meest geschikt voor opvolging is, de druk op kinderen om hun ouders op te volgen en verwatering van het kapitaal bij meerdere opvolgers.

- Bij een vervolg op pilot: selecteer ondernemingen bij de intake op basis van urgentie en noodzaak voor financiële hulp in de vorm van een voucher.
- Zorg voor een platform of portaal voor ondernemers waardoor zij vertrouwelijk met elkaar in gesprek kunnen komen, ervaringen kunnen uitwisselen en hulp krijgen bij bedrijfsopvolging. Dit draagt bij aan de positieve beleving van bedrijfsopvolging. En dat is nodig om in actie te komen.
- Interesse tonen door de provincie in het welzijn van ondernemers en hun bedrijven werkt positief.
- Opschalen betekent investeren in bewustwording en kan alleen in samenwerking met andere partijen zoals brancheorganisaties, KvK e.d.

Wat is het risico van niets doen?

In deze rapportage wordt ook melding gemaakt van de economische effecten van mislukte bedrijfsovernames in de provincie Utrecht. Belangrijke waarnemingen daarbij zijn:

- Een groot aantal Utrechtse (familie)bedrijven (> 19.000) krijgt in de komende 10 jaar met overdracht te maken.²
- Bedrijfsoverdrachten hebben een positief effect op innovatie en economische groei. Een eigenaarswisseling is een natuurlijk moment van vernieuwing binnen bedrijven. In Nederland is aangetoond dat 75% van de bedrijven na overdracht reorganiseert en/of innoveert.³
- Het aantal bedrijfsoverdrachten dat mislukt én leidt tot onnodige liquidaties is relatief hoog in Nederland: 30% - 40%. De hoge faalkans hangt samen met de complexiteit van bedrijfsoverdracht, de ondernemer die (te) laat begint aan overdracht (60 jaar), een gebrek aan begeleiding van ondernemers aan de onderkant van de markt, de financieel uitdagende tijden en het relatieve slechte financieringsklimaat voor opvolgers in het mkb in Nederland.

Onderzoek wijst uit dat onder andere banken en overname-adviseurs weinig interesse hebben in het ondersteunen van bedrijven met minder dan 10 medewerkers. Hulpvragen over opvolging van deze categorie bedrijven worden feitelijk door de markt genegeerd. Dit, en de hierboven vermelde redenen voor een mislukte overname, zorgt ervoor dat bedrijven die economisch levensvatbaar zijn, geen opvolger vinden en daarmee onnodig geliquideerd worden.

De consequenties van mislukte bedrijfsovernames voor de provincie Utrecht zijn door de Hogeschool Utrecht (HU) als volgt berekend (zie eindrapportage MKB-bedrijfsopvolging, bijlage 1):

- Er verdwijnen onnodig ongeveer 6700 bedrijven, waarvan zo'n 4700 familiebedrijven in 10 jaar.
- Er is een onnodig banenverlies van ongeveer 40.000 fte over 10 jaar. Dat is -7,2% in arbeidsvolume in het bedrijfsleven.
- Daarnaast treedt er een omzetzakking op van zo'n 500 miljoen euro jaar op jaar.
- En een kapitaalvernietiging van 138 miljoen euro jaar op jaar.

Bij een ingewikkelde discussie over opvolging worden kosten en 'waar te beginnen' vaak als reden aangevoerd om niet met het proces te starten. De ervaring van de pilots heeft geleerd dat een voucher hierin kan helpen en dat deelnemende ondernemers achteraf heel content waren met het traject, daar waar zij vooraf terughoudend waren. Hieruit is de gedachte ontstaan om achteraf aan tevreden ondernemers te vragen om een eigen bijdrage te storten in het fonds (in de sfeer van 'no cure, no pay' of 'pay it forward'). Hiermee kan het fonds uiteindelijk meer vouchers verstrekken. Op dit moment onderzoeken we steekproefsgewijs of deze gedachte ook uitvoerbaar en realistisch is. Het opvolgingsfonds willen we daarmee een zeker revolverend karakter geven.

Impact corona vergroot urgentie

Wij verwachten dat de komende jaren (coronacrisis en post-corona) de context voor ondernemers nog "uitdagender" zal zijn op meerdere fronten. Uit ondernemerspeilingen en uit signalen van brancheorganisaties en banken komt naar voren dat alle kredietlijnen en reserves opgebruikt worden. Het ligt in de verwachting dat o.a. door schuldenopbouw de bedrijfsoverdracht complexer zal zijn. Kwaliteit van ondernemerschap en toekomstbestendigheid van het businessmodel zullen des te zwaarder gaan wegen. Dit wordt benadrukt door het Covid-19 actieplan voor het MKB in Nederland, dat onlangs is gepubliceerd (zie bijlage 2). Met dit actieplan voor het MKB wordt getracht partijen rondom MKB-ondernemers te mobiliseren om gezamenlijk oplossingen verder uit te werken die ervoor zorgen dat MKB-ondernemers met (beginnende) financiële problemen vroegtijdig worden ondersteund.

Onderdeel breder beleid ondersteuning MKB

Met ons voornemen om opvolging van MKB(familie)bedrijven verder te ondersteunen willen we al inspelen op bovenstaand scenario. We beschouwen dit als een eerste stap in het ondersteunen van het (brede) MKB na corona. Ondersteuning van ondernemers wordt bepaald door de urgentie van een vraagstuk (denk aan corona)

² Van Teeffelen, L. (2015), Groeiende impact van bedrijfsopvolging op de Nederlandse economie, Schattingen voor 2014/2015, Hogeschool Utrecht.

³ Van Teeffelen, L. and Uhlener, L. (2010), Strategic renewal after ownership transfers in SMEs: do successors' actions pay off? International Journal of Entrepreneurial Venturing (IJEV), Vol. 2, No. 3/4, 347-365.

en concrete maatschappelijke opgaven die spelen bij een (groot) aantal MKB-ers en/of sectoren (denk aan digitalisering of circulariteit). We willen per situatie bepalen op welke manier we specifieke vraagstukken ondersteunen⁴. Tegelijkertijd werken we aan de ontwikkeling van één loket (of steunpunt) dat kan dienen als uitvoeringsorganisatie voor deze en mogelijk aanvullende regelingen voor het (brede) MKB op andere thema's (zoals vroege fase signalering, digitalisering en circulariteit). Dit sluit aan bij ons voornemen om in 2021 de ondersteuning van het (brede) MKB flexibeler, doelgerichter en meer zichtbaar te maken (begroting 2021, programma 8). Het beoogde regionale loket willen we onder andere in samenwerking met de KvK, ondernemers, onderwijsinstellingen en gemeenten vorm en inhoud geven, zodat de beoogde middelen snel, zorgvuldig en efficiënt ingezet kunnen worden. De opgebouwde ervaringen van het URECA-loket kunnen we daarin betrekken. Wij zullen u hier op korte termijn nader over informeren.

Dit voorgenomen beleid vormt een onderdeel van het beleidsdoel 8.1 *Het bedrijfsleven en werknemers zijn toegerust op de toekomst* en meerjarendoel 8.1.3 *Algemene ondersteuning van het MKB is beter*. Het beleid is ook opgenomen in de Economische Visie 2020-2027 op pagina 41 e.v.

Financiële consequenties

Mede op basis van de consequenties van mislukte bedrijfsopvolging willen wij € 500.000 onttrekken uit de reserve COVID flankerend beleid, die bij de Begroting 2021 is ingesteld, voor het ondersteunen van MKB-familiebedrijven en andere MKB-bedrijven bij bedrijfsopvolging. Over de inzet van deze middelen wordt de komende maanden overlegd met betrokken partijen. In de Voorjaarsrapportage 2021 zullen wij een begrotingswijziging aan u voorstellen, met daarbij een verwacht bestedingsritme. De ervaring met beide pilots geeft aan dat de kosten per ondernemer rond de € 5.000,- liggen. Voor dit bedrag ontvangt de ondernemer het volgende: een intakegesprek, twee collectieve workshops met deelgenoten, 3-4 persoonlijke adviesgesprekken, een analyse van zijn situatie, inclusief routeplan en verkoopmemorandum. Daarnaast wordt een klein deel van het bedrag besteed aan organisatie, communicatie en procesbegeleiding. Met het beschikbare bedrag kunnen 100 bedrijven worden geholpen. Op dit moment onderzoeken we steekproefsgewijs of de gedachte, om ondernemers na een succesvol traject een bijdrage te vragen, uitvoerbaar en realistisch is. Het opvolgingsfonds willen we daarmee een zeker revolverend karakter geven.

Vervolprocedure/ voortgang

De komende maanden werken wij het voorgestelde beleid verder uit in nauw overleg met direct betrokkenen. In het tweede kwartaal van 2021 zullen wij u informeren over de resultaten van deze gesprekken en u een voorstel doen voor een concrete uitwerking, inclusief de ontwikkeling van één loket. Wij kijken met positieve grondhouding naar het vormgeven van beleid op dit punt. Als u ons zaken wilt meegeven, ook in deze grondhouding, bespreken we de brief graag in de commissie.

Bijlagen

1. MKB Bedrijfsopvolging Utrecht, een interventie pilotstudie 2019 & 2020
2. Covid-19 actieplan voor het MKB in Nederland (januari 2021)

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen

---

⁴ Economische Visie 2020-2027 (paragraaf 3.3).